

MILKA UMBERGERJEVA:

Ženska vzgoja.

Naša doba odpira ženstvu pot v bolj-
šo, vrednejšo bodočnost. Vsa znamenja,
ki nam jih prinaša vsak dan, glasno in od-
ločno oznanjajo prihajajočo bodočnost
ženstva, kakor nebroj znamenj oznanja
prihod pomladi, ko se zima v svoji oblasti
z ledeno roko oklepa prirodo.

Res, v zimi smo se tu pri nas, in le
malo je onih izvoljenih, ki so šle pogumno
pred vsemi drugimi svojo pot v jasni, topli
luči resničnosti in lepote, ostavivši svoje
čakajoče, šibke sestre v mrazu in temi.
Le v nejasnih obrisih se čakajočemu žen-
skemu svetu prikazuje v sedanosti zaže-
ljena pomlad. Koliko jih je, ki niti ne slutijo
njene prihoda!

Oglejmo si ta ženski svet! Žalosten je
pogled na ta zaostali del človeštva. To so
razmere, ki bijejo v obraz kulturi 20. veka.
Nezadovoljnost, nesreča je tu doma. Ta-
vanje in beganje za fantomi, za lažisrečo
je pač skoro splošno ženski šport.
Plitvost, praznosta zaradi pomanjkanja
pravega smisla za življenje, za vse njegove
vrednote in lepote tira večino ženstva za
površnimi užiki brez treznih, resnih
smotrov — za ljubeznijo, za zakonom za
vsako ceno, brez pravega pojmovanja
svojih človeških dolžnosti in pravic. Da
tako brezmišelnost življenje ne prinaša za-
doščenja, je naravna posledica. Prej ali
slej pride streženje tudi pri ženski, ako
ji ni v brezmejni plitvosti in omejenosti
prihranjeno vsako globlje spoznanje.

Vloga resne, trezne, inteligentne žene
pa v današnji dobi tudi ni zavidanja
vredna. Povsod se v obstoječih razmerah
stavi sto zaprek svobodnemu, zdravemu,
polnemu razvoju ženske individualnosti.

Najsi tudi narašča klic po enakoprav-
nosti žene, naj se odpirajo ženstvu vsa
javna mesta, boljše službe, kot so one učitel-
jice in nižjih uradnic, naj so tudi poedine
zastopnice dosegle in uresničile v svojem
življenju ideal žene preko vsakdanjih
razmer z jekleno voljo in izrednimi zmōž-
nostmi, so to bile izjeme.

Ves ostali ženski svet pa trpi v oko-
vih zastarelih razmer zavedno ali neza-
vedno. Vse koncesije in pravice, ki jih bo
dostiglo ženstvo, bodo ostale več ali manj
formalne pomena, dokler se ne vzgoji
generacija, da se s splošno izobrazbo žen-
skega kakor moškega sveta v najširših
plasteh vkorenini pravilno spoznanje pravi-
c in dolžnosti, ki jih ima vsak človek —
bodiš moški ali žena — kot individui do sebe
in do človeštva.

Po vsem svojem bitju in bistvu ima
žena v mnogem oziru brezdvomno druge
pravice in dolžnosti kakor mož. Teh ob-
čečloveških pravic in dolžnosti se mora
ženstvo jasno zavedati in jih tudi udele-
stvovati. Kakor jih moškemu svetu kratiti
nihče nima pravice, jih tudi nam ne bo
nihče jemal, kadar se bo vse ženstvo v
jasnem umevanju in zdravem smislu za-
vedalo svoje naloge.

Slavna naloga žene je materinstvo,
kar se vobče poudarja. Preprosta, po
svoji naravi neizprijetna žena vsaj instink-
tivno zasleduje ta smoter. Samo v to ni
treba bogve kako globokega zavedanja
ali posebne vzgoje in izobrazbe. Vendar
za človeka to ne zadostuje!

Poglejmo moža! Ali ni tudi njegov
prvotni glavni namen očetovstvo? — Le
da se je mož tega od nekdaj vse globlje
zavedal kot žena in z zdravimi silami
stremil in delal, da je dosegel v življenju
vse drugo, ugodnejše stališče od žene, ki
njemu in njegovi družini zagotavlja pri-
meren obstanek. Kdo bi trdil, da so možu,
vobče služba, kupčija in vse njegovo de-
lovanje glavni namen! — Ali ni ljubezen
do žene, do otrok resnemu možu glavno,
ki daje vsemu njegovemu življenju lepoto
in vzpodbudo, da se mu izplača delovati
in se boriti? Res je, da je v življenjski
borbi marsikdo otopel, da mu je zatemnel
resnični ideal življenja. Vkljub temu ideal
stoji!

Žena pa je nekako podzavedno, v ne-
asni slutnji sledila svoji nalogi, ostala je
v življenjski borbi pasivna, naslanjajoč se
na moža, prejemajoč in pričakujoč od
njega vse. Ker si ni ustvarjala življenja
sama, temveč ga ji je ustvarjal mož, zato
je ni razvila žena do one samostojnosti,
neodvisnosti in svobode kakor mož.

Res je, da dolžnosti materinstva —
lasti v gotovi dobi — vežejo ženo mnogo
bolj kot moža, vendar ne izčrpa svojih sil
njo, da bi bila nesposobna za vsako sa-
mostojno delovanje in nezmožna za vsak
voj. Nasprotno imamo dokazov dovolj, da
se baš samostojne matere, ki so ostale
brez moške opore, prav uspešno udeležto-
vale v življenju.

Za tako samostojnost in neodvisnost
bilo predvsem treba vzgojiti vsako
eno, da ne bo več svoje življenjske zadače
delala v tem, da se zateče čimprej v
varno zavetje zakona, brezskrbno iz-

ročajoč svojo usodo v roke možu, ki ga
često kaj malo pozna, lahko miselno žrtvu-
joc samo sebe, vso svojo osebnost, svojo
svobodo, da izginje kakor potok v reki. Za
to ceno doseže sicer komodno, a ne kdo-
ve kako zaslužno mesto, doseže čast
gospe, ki ji čestita in se ji klanja ves svet
— moški kakor ženski — pred njenimi ne-
omozenimi sestrami, ki so prevzele vso
pezo življenja na lastne rame, ki si s tež-
kim bojem priborijo vsako ped pravice v
dobi, ki si je nadeja ime »demokracija«.

Ni čudo, da vse drevi za zakonom, ki
reši ženo vseh skrbi, da so ženstvu vobče
vsi drugi poklici le za silo, začasno pribe-
žališče, zaradi česar tudi žene ne dose-
žejo v drugih poklicih svojih moških kole-
gov, ki se posvetijo svojem poklicu z
vneino, za vse življenje. — Zakon je tudi
edini legitimni izhod v dosego materin-
stva. Kaj naj bo z onimi ženami, ki osta-
jajo glasom statistike brez para? — Kao
si naj lasti pravico, obsoditi jih v nena-
ravno usodo, odrekat jim bistvo vsebine
življenja?!

To je ledenomrzli objem zime, ki ga
še ni otajal topli dih pomladi, da nam
vzklije novo, zdravo življenje v vsej lepoti
prirode.

Treba je predvsem vzgojiti ženo, da
se ji zbudi ponos, zavest lastne cene in
dasi po svojem bistvu posebne, toda polne
veljave z možem, da se družita oba dela
kot enakovredna faktorja, da v medseboj-
nem spoštovanju in ljubezni prevzameta
skupno odgovornost v življenju brez po-
rejanja ali izkoriščanja enega dela. To bo
pa le možno tedaj, če bo žena v resnici
moralno in materialno neodvisna od moža,
povsem samostojen človek. V to je treba
vzgojati ženstvo že od zgodnje mladosti,
da se mu zbujajo zanimanje za vse življenje,
zlasti za one strani, kjer doseže žena naj-
več uspeha in zadoščenja. Oziraje se na
žensko naravo in na razmere, v katerih
živi, naj se navaja žensko mladino na sa-
mostojno delo.

Kdor je imel priliko primerjati žensko
in moško šolsko mladino, je gotovo opazil
vobče pri dečkih več intenzivnosti v miš-
ljenju in več samostojne sodbe, medtem
ko večina deklic prekaša dečke v agil-
nosti in lahkoti v prisvajanju in izvajanju
raznih spretnosti. S tem seveda ni rečeno,
da bi se s tako strogo opredeljitvijo odre-
kala vsem ženskam samostojnost in in-
tenzivnost mišljenja ali moškim vsaka
spretnost. Vendar bi se le z upoštevanjem
individualne nadarjenosti odločala smer
vzgoji in izobrazbi. V gotovih panogah
pač ženstvo ne bo delalo nikdar resne
konkurence moškemu svetu, obratno pa
ostane polje neomejenemu ženskemu de-
lovanju. (Konec prih.)

Vprašanje.

V preudarek in osnovo debate.

Ljubljanski dnevniki so prinesli krat-
ko notico, da se je na ljubljanski realki
med veronaukom ustrelil petošolec S.
Ustrelil se je pod srce, pogledal je na so-
učence in se je onesvestil. Vprašali so ga,
če želi duhovnika; on je odgovoril: Ne!
Od svojih tovarišev se je prijateljsko po-
slovil. Prepeljali so ga v bolnico itd. Na
videz torej v današnjem velikem času
brezpomenben dogodek, ki se mi pa zdi
jako važen za nas, ker nas opozarja na
vprašanje, ki ga je treba čimprej teme-
ljito rešiti.

Ko so se v osemdesetih letih začeli
množiti dijaški samoumori na čeških sred-
njih šolah, je prof. Masaryk z njemu last-
no temeljitostjo in vestnostjo začel pre-
iskovati vzroke teh dogodkov in je napi-
sal o tem knjigo »Samoumori«, ki je vzbudi-
la splošno pozornost in je globoko po-
svetila v duševno stanje takratne mla-
dine. Žal, da nimam pri sebi te knjige, da
bi mogel podati iz nje nekaj odstavkov.
Knjiga je zbudila tudi med Nemci splošno
zanimanje, ker je s statistiko dokazala
grozno propast, ki preti mladini, ako je
pravočasno ne rešimo. Zanimivo je, da je
Masaryk razkril kot vzrok teh samoumo-
rov — verski indiferentizem. Povedal je
tudi, da izhaja ta indiferentizem iz šolske-
ga pouka o veri, oziroma iz veronauka.
Kateheti so proti temu seveda ugovarjali,
zato je nastal hud spor, ki je znan iz Ma-
sarykove knjige »Zrcalo katehetov«, ki
je izšlo tudi nemško (Katechetenspiegel).
Prišlo je do procesa, ki je podal priliko,
da se je mnogo govorilo o katehilih in
veronauku. Razmere se vkljub temu niso
izpremenile, in če je poslej češka mladina
bila bolj zdrava in je dijaški samoumor
bil le redka izjema, je to edino zaslug
one zdrave profesorske generacije, ki je
izšla iz šole prof. Masaryka in je znala
dati mladini novih velikih idealov in s tem
ljubezen do življenja. Ko pa je zasijala
svoboda, je češka nar. skupščina odstra-
nila iz šole veronauk kot obvezen pred-
met in je prepustila versko vzgojo mla-

dine staršem in cerkvi. Isto se je zgodilo
v Nemški Avstriji, tako da je jugoslovans-
ki del države edini, ki v tem oziru ni
napravil nobenih izprememb. Čulo se je
celo, da je neki gospod »od zgoraj« re-
kel, da v tem oziru sploh ne bo nikakih
izprememb, nasprotno da se bo »verska«
vzgoja še poostрила. Mogoče. Vprašanje
pa je, če bo imela vera, oziroma cerkev
od tega kak dobiček, če bo naša mladina
potem bolj verna, nego je bila doslej. Jaz
o tem dvomim in slučaj S. me silijo, da o
tem izpregovorim.

Poznal sem tega živahnega, nadar-
jenega dečka in sem imel priliko govoriti
z njim. Poudarjal je rad, da ne veruje ni-
česar. Šolska maša mu je bila zoperna,
zato jo je večkrat izpustil. Ko so ga kli-
cali na odgovor, je jasno in odločno iz-
javil, da ni bil pri maši, ker ne veruje. Kaj
storiti? Maša je zapovedana, ki se je
mora vsak udeležiti. Večina se je tudi
udeležila zato, ker mora. Vrednost take
božje službe je — vprašanje. Toda disci-
plina! Zakon je tu: katehet mora, ravnatelj
mora, profesor mora, študent mora.
To je versko-nravna vzgoja. Izkušal sem
govoriti z njim prijateljsko: opozarjal sem
ga na Tolstega, oziroma ono kristijan-
stvo, ki nam najlepše kaže pravo pot
med brezverstvom in cerkvijo. Upal sem,
da bo počasi sam našel pot iz onega in-
diferentizma, ki se pojavlja pri mladih
ljudih kot posledica — veronauka. Toda
zdi se, da se je hotel žrtvovati za to, da
se to vprašanje reši. Njegovo dejanje je
bilo premišljeno in je imelo svoj namen.
Vprašanje je, če ga bodo naši vzgojitelji
prav razumeli. Ali bo ta žrtev mladega
življenja v njih zbudila vest, da se konč-
no odstrani oni verski pritisk v srednjih
šolah, ki ni v korist niti veri niti mladini?

Ko sem čital ono žalostno vest, ki
me je pretresla globoko v srce, je rekla
neka dama: »Ali se vam ne zdi čudno:
v prvih časih kristjanstva so najali ljudje
življenje za to vero — zdaj pa se ubijajo
sami, da se rešijo iz nje!« Jaz sam sem
nekaj časa premišljal ta stavek in sem
iskal odgovora na vprašanje. Kje je
vzrok? Ali ni bil boj prvega krščanstva
boj za svobodo vesti in ver-
skega prepričanja? Zato so da-
jali prvi kristijani življenje za to, da so
mogli svobodno verjeti. Državna vera jim
ni zadostovala, iskali so višjih svetov.
Tudi pogumnost ni zadostovala več, za o
so iskali rešitve eni v epikurejstvu, drugi
v filozofiji. In sedaj? Ali nismo zmōžni
priznati svobode verskega prepričanja
onim, ki ne verujejo v vsako dogmo in
bodo verjeli tem manj, čim bolj jih bono
k temu silili? Mogoče bo kdo rekel, da
je nepotrebno razburjati se zaradi enega
študenta: bil je najbrže zapeljan po slabih
knjigah itd. To bi bilo popolnoma napač-
no. Prepričanje tega mladega človeka je
bila naravna posledica šolskega verona-
uka. Ni mogel prenesti dokazov o stva-
reh, ki po njegovem mnenju dokazov ne
potrebujejo. Ves pouk bi bil tu brez
uspeha, vsako nasilje bi rodilo le še večji
odpor. Potreboval je miru, da bi sam v
sebi zopet našel Boga. Prisiljenost je bu-
dila nestrpnost in razdraženost. Ko bi ga
bili pustili v miru, bi ne bil raste v njem
odpor, ki ga je gnal do obupa. Toda rekli
bodete: Ako se popusti enemu — potem
bodo hoteli vsi isto svobodo. In v tem je
ravno to, kar zahteva moderna šola: ver-
ski pouk bodi stvar staršev in cerkve.
Po avstr. drž. zakonu je imel človek od
14. leta pravico, da sam svobodno odlo-
čuje o svoji veri. V šoli pa je moral isti
avstr. državljan priznavati vero svojega
rojstva. Veronauk je bil predmet, in uče-
nec mora biti izprašan iz vseh predme-
tov. In ta »predmet« je pogosto uničil to,
kar je za življenje važnejše, nego »pred-
met« — in to je vera!

Stara avstr. šola je imela vzgajati
»podanike«, ljudi, ki niso mislili samo-
stojno, ampak so se pred vsem — pokorili.
Profesor je bil bolj feldvebel nego
vzgojitelj — ako je imel še policijske ta-
lente, se mu je to prištelo v dobro — in
katehet je bil skoraj inkvizitor. (Izjemam
čast!) Danes pa smo v svobodni državi
in želimo svobodnih državljanov, pred-
vsem pa silnih, samostojnih individualno-
sti. Šola ni poklicana, da ubija mlade sile,
ampak da jih vzgaja. Dočim se drugi
predmeti ne dotikajo dijakovega prepri-
čanja, se ravno pri veronauku pojavljajo
prvi dvomi in samostojni nazorji, ki so v
nesoglasju s »predmetom«. Kaj storiti?
Katehet mora izpolniti svojo dolžnost —
a nasilje rodi odpor. Tako se vzgaja brez-
verstvo med mladino, verski indiferentiz-
em in sovraštvo proti veri. Nešteti, ki
so prešli gimnazijo ali realko, bi nam po-
trdili ta stavek. Kaj torej storiti? Ali ni
mnogo častnejše za cerkev in korist-
nejše za mladino — da se uveljavi — ver-
ska svoboda? Z nasiljem se ne da nič
doseči. Treba je, da tudi na mladino gle-
damo drugače, nego smo gledali prej. Saj

pravimo, da je to naš zaklad, naša bo-
dočnost. Zato ne ubijajmo z nasiljem mla-
dih duš — ampak izkušajmo jim pokazati
pot resnice in življenja. Ena žrtev je pad-
la — vzroka dovolj, da malo pomislimo
ob nji.

Tega članka naj nihče ne
smatra kot začetek kakega
»kulturnega boja«, pisan je z naj-
boljšim namenom, da se tudi naše višje
šolske oblasti lote vprašanja, ki so ga re-
šili drugod v smislu verske svobode. Pi-
san je z globokim prepričanjem, da seda-
nji način takozvane »versko-nravne«
vzgoje ni pravi, da veronauk kot »pred-
met« odbija mladino od vere in da so
prisiljeni verski obredi (šolske maše i.
dr.) ravno zato, ker so prisiljene, brez
nравne vrednosti, ki jo bodo imele šele
potem, ko bo mladina svobodno zahajala
k njim.

Pripravljeni smo dati svo-
bodno besedo vsakemu mne-
nju glede tega važnega vpra-
šanja. Ne gre le za srečo naše
mladine, gre tudi za ugled in
veljavo cerkve!

J. LEVEC:

O ureditvi pouka srbohrvat- skega jezika na ljudskih šolah.

Marsikdo med učiteljstvom se morda
vznemirja ob misli, da utegnejo šolske
oblasti predpisati obligatni pouk srbohr-
vaščine, četudi le v višjih razredih, ker ga
obhaja bojazen, da vkljub poseganju srbo-
hrvatskega tečaja temu pouku ne bo po-
polnoma kos. Menim, da podobne odredbe,
splošno veljavne za vse šole, dotlej ni pri-
čakovati, dokler nimamo za to usposoblje-
nega učiteljstva in, kar je glavno, dokler
pogrešamo za ta pouk potrebnih
učil. Zakaj nikakor ne zadošča, da se krat-
komalo predpiše in uvede kak srbski buk-
var ali kaka hrvatska čitanka v naše šole,
torej knjige, ki so namenjene le izključno
srbskim in hrvatskim šolam. Na podlagi
takih knjig bi mogel z uspehom poučevati
le učitelj, ki srbsčino ali hrvaščino popol-
noma obvlada; takih pa v doglednem času
med slovenskim učiteljstvom ne bo dobili.

Po mojem mnenju naj bi bil ta pouk
tako urejen, da bi ne prizadeval ne učitel-
stvu, ne učencem posebnih težav in da bi
učitelj in učenec vzporedno napredovala v
v tem predmetu. Stvar si mislim urejeno
sledenče:

1. Priredi naj se za slovenske šole po-
seben cirilski bukvar ali abecednik, ki naj
niti ne bo toliko obsežen kakor navadni
abecednik, ker bo služil le vaji v branju
in pisanju brez kakega stranskega (n. pr.
etičnega) namena. Bukvar pa imej a)
vsako besedo akcentuirano; b) pridejan
slovarček ali tolmač, v katerem je vsaka
manj znana beseda ali oblika pojasnjena.

2. Srbsko-hrvatska čitanka I. del. Tudi
ta imej vsako besedo akcentuirano, zadaj
pa tolmač manj umljivih besed in oblik.
Poleg beril obsegaj čitanka tudi jezikovne
vaje z ozirom na posebnosti v oblikoslovlju
obeh jezikov in na svojstvenosti v fraze-
ologiji v srbsko-hrvatskem jeziku, pa brez
kake sistematične slovnice. S posebnimi
vajami bi bilo pojasniti tudi razliko med
fonetično hrvatsko-srbsko in historično
slovensko pisavo, ker ta razlika začetnika
najbolj moti. Umestni bi bili tudi kratki
sestavki iz nazornega nauka, ki bi obse-
gali različne poklice, predmete iz prirode,
obrti in javnega življenja, da si mladina
pridobi najpotrebnejših vsakdanjih besed
in izrazov.

3. Srbskohrvatska čitanka II. del.
Tudi ta naj bo glede akcenta in tolmača
podobno opremljena kakor I. del. Poleg
vzornih literarnih sestavkov v vezani in
nevezani besedi vsebuje zlasti opis Jugosla-
vije v zemljepisnem, historičnem, narodo-
pisnem, gospodarskem in političnem oziru.

Kot vzorce za prireditve teh knjig bi
utegnilo služiti rusko delo M. Voljnereja
»Russkaja Rječ. Učebnoe rukovodstvo,
primjencnoe k obučanju ruskemu jazy-
ku v tjech školah, v kojih djeti pri postu-
peni ne umjejut govorit po russki« Knjiga
je izšla v treh zvezkih. »Vypusk pervyj«
je abecednik. »Vypusk vtoroj« ima v pr-
vem razpredelku nazorni nauk, pojasnjen
s slikami. Po vsakem paragrafu pride
kratka jezikovna vaja. Drugi razpredelk
obsega krajše berilne sestavke, basni, po-
vesti itd. »Vypusk tretij« je prirejen kot
berilo za višjo stopnjo. Kakor oba prva
zvezka je tudi ta bogato opremljen s sli-
kami, in sicer tukaj iz ruskega življenja,
pokrajina in podobami znamenitih Rusov
(seveda ruskemu režimu primerno, s po-
dobami carjev in generalov). Besedam v
vseh treh zvezkih je akcent označen.

K tej knjigi, ki je namenjena »inorod-
cam,« torej Nerusom, pa je izšlo še nekaj
dopolnil, ki imajo služiti kot navodilo za
uporabo in v pojasnilo teksta. Zlasti
omenjam: 1. Ruskovodjaščija zamjetki